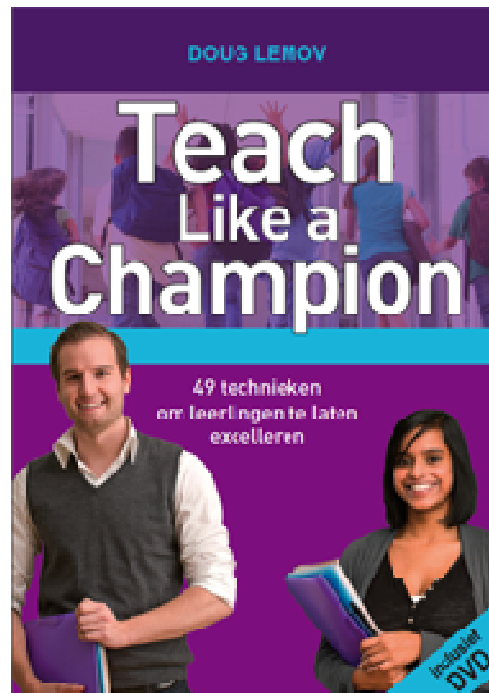

Samenvatting

Inleiding

Teach Like a Champion

‘To teach like a champion.’ Welke leraar voelt daar niet voor? Teach Like a Champion, het boek en de training, is een must voor elke leraar die gereedschappen wil om het beste uit zijn leerlingen te halen. Dit succesvolle concept uit de Verenigde Staten blijkt ook voor Nederland heel goed uit te pakken.

Het boek beschrijft op een heldere en aansprekende wijze technieken om een beter leraar te worden en leerlingen te laten excelleren.

Het gaat om een gereedschapskist met 49 specifieke, concrete en uitvoerbare technieken, gebundeld rond onderwerpen als: hoe leg je de lat hoog bij je leerlingen, hoe houd je leerlingen bij de les, hoe bouw je aan een goede klascultuur.

Het boek is zo opgezet dat je naar eigen behoefte bepaalde technieken eruit kunt halen. Veel leraren zijn in eerste instantie geneigd zich uitsluitend te richten op het verbeteren van hun minpunten. Dat kan effectief zijn maar je kunt je ook richten op het maximaal uitbouwen van je pluspunten. Het meeste heb je eraan als je sterke en zwakke punten aanpakt.

De auteur

De auteur van Teach Like a Champion, Doug Lemov, bezocht leraren die opmerkelijke resultaten wisten te bereiken. Hij observeerde minutieus wat er in het klaslokaal gebeurde, van leerlingen begroeten tot blaadjes uitdelen, van ongevraagd beurten geven tot wachten op een antwoord. De succesvolle werkwijzen van ‘excellente leraren’ zijn helder vertaald naar 49 bruikbare technieken die onmiskenbaar bijdragen aan betere prestaties van leerlingen.

De CED-groep

De CED-Groep bewerkte en vertaalde de 49 technieken naar de Nederlandse situatie, zodat ze bruikbaar zijn in de dagelijkse lespraktijk van leraren in het basis- en voortgezet onderwijs. Het boek is ook een bron voor schoolleiders om te begrijpen waar het om gaat bij effectief (opbrengstgericht) onderwijs. Het laat zien hoe opbrengstgericht werken op de werkvloer gerealiseerd kan worden. Op de dvd die bij het boek wordt geleverd, staan helder uitgewerkte praktijkvoorbeelden.

Veel leesplezier en inspiratie toegewenst!

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: DE LAT HOOG LEGGEN		bladzijde
1	Weet niet geldt niet	5
2	Goed is goed	
3	Rekken	6
4	De formulering telt	
5	Geen excuses	

Hoofdstuk 2: EEN GOEDE PLANNING IS HET HALVE WERK		bladzijde
6	Begin aan het eind	
7	De HAMM-vraag	7
8	Zichtbaarheid	
9	Kortste route	
10	Dubbele planning	
11	Plattegrond maken	

Hoofdstuk 3: STRUCTUUR EN PRESENTATIE		bladzijde
12	De haak	8
13	Stap voor stap	
14	Bord = papier	9
15	Rondlopen	
16	Een stapje terug	
17	Ratio	10
18	Begrip toetsen	
19	Balcontact	
20	De afzwaai	
21	Stelling nemen	

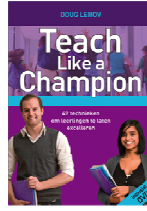
Hoofdstuk 4: HOE HOUD IK ZE BIJ DE LES?		bladzijde
22	Bliksembeurt	11
23	Vraag en antwoord	
24	Pepper	12
25	Korte stop	
26	Iedereen schrijft	
27	Showtime	13

Hoofdstuk 5: BOUWSTENEN VOOR EEN STERKE KLASCULTUUR		bladzijde
28	De klas binnenkomen	
29	Begintaak	
30	Strakke overgangen	14
31	Klapperbeheer	
32	VLORK	
33	Klaar? Af!	
34	Gebaren	
35	Pluimen	

Hoofdstuk 6: GEDRAGSNORMEN VASTLEGGEN EN HANDHAVEN		bladzijde
36	100 procent	15
37	Klare taal	16
38	Overzicht	
39	En nog eens	17
40	Oog voor detail	
41	Drempel	
42	Niet waarschuwen	
Hoofdstuk 7: WERKEN AAN KARAKTER EN VERTROUWEN		bladzijde
43	Positief inkleden	18
44	Precies prijzen	20
45	Warm - streng	
46	De P-factor	21
47	Gelijkmoedigheid	
48	Alles uitleggen	
49	Fouten maken hoort erbij	22
Hoofdstuk 8: TEMPO		bladzijde
	Aanvullende technieken om vaart in je les te brengen	22
Hoofdstuk 9:		bladzijde
	Extra technieken voor het stellen van vragen	23

SAMENVATTING

49 technieken om leerlingen te laten excelleren

Hoofdstuk 1

DE LAT HOOG LEGGEN

1 Weet niet geldt niet

Kern: situaties waarin een leerling niet in staat (of bereid) is een vraag te beantwoorden moeten uiteindelijk overgaan in situaties waarin diezelfde leerling een vraag zo vaak mogelijk juist beantwoordt.

Onwillige en onzekere leerlingen merken al snel dat 'ik weet niet' een toverformule is om zich te drukken.

Vier opzetten:

1. Jij geeft het antwoord, de leerling herhaalt het.
2. Een andere leerling geeft het antwoord, de eerste leerling herhaalt het.
3. Jij geeft een aanwijzing en je leerling gebruikt die om achter het goede antwoord te komen.
4. Een andere leerling geeft de aanwijzing en de eerste leerling gebruikt die om achter het antwoord te komen.

Als vuistregel kun je aanhouden, dat de stof beter beklijft als leerlingen aanwijzingen gebruiken om zelf tot het goede antwoord te komen, dan wanneer ze alleen maar het goede antwoord van iemand anders hoeven te herhalen. Het komt er vooral op aan dat ze gaan herkennen dat er iets is veranderd. Ze moeten zich ervan bewust worden dat iets niet weten of een fout antwoord geven nooit het eindpunt is.

2 Goed is goed

Kern: leg de lat hoog bij het beoordelen van de juistheid van een antwoord en handhaaf die hoge standaard.

De meeste leerlingen zullen zich niet verder inspannen zodra ze het woord 'goed' horen. Het is dus niet zonder risico om iets wat niet echt en volledig goed is 'goed' te noemen.

1. **Blijf aandringen tot het doel bereikt is** (volledig goed antwoord) Formuleringen om in een positieve sfeer tot een volledig juist antwoord te komen:

- 'Dat is al een heel eind in de goede richting. Kun je ons de rest ook nog vertellen?'
- 'We zijn er bijna, nu het laatste puzzelstukje nog.'
- 'Dat is bijna helemaal goed.'
- 'Kun je daar nog iets verder op doorgaan.'
- 'Oké maar dat is nog niet alles.'
- 'De bal ligt voor het doel, wie schopt hem erin?' (hogere groepen)

2. **De vraag beantwoorden.** Dus geen voorbeeld goedkeuren als je om een definitie vraagt (bv. 'wat is een samengesteld woord' en de leerling zegt 'oogbal', dat is een voorbeeld en geen antwoord en daarmee een verschuiving van het antwoord)

3. **Het juiste antwoord op het juiste moment.** Soms willen leerlingen laten zien hoe slim ze zijn door vooruit te lopen op je vragen. Het pleit ervoor de inhoud van je les en instructie goed te bewaken en geen stappen over te slaan door in te gaan op een prikkelend 'goed' antwoord op het verkeerde moment.

4. **Vaktermen gebruiken.** Erop staan dat de leerlingen gebruik maken van de juiste terminologie.

3 Rekken

Kern: het leermoment eindigt niet met een goed antwoord. Beloon goede antwoorden met vervolgvragen die kennis uitbreiden en toetsen of het goede antwoord geen toevalstreffer was.

Rekken=vaststellen of de stof ècht begrepen is, bovendien differentieer je de klassikale les. Vragen t.b.v. 'rekken':

1. Naar het 'hoe' of 'waarom' vragen.
2. Om een beter/ander woord vragen
3. Naar bewijzen vragen

4 De formulering telt

Kern: een goede zinsbouw is belangrijk bij alle werkstukken en gesprekken. Niet alleen wàt, maar ook hòe ze iets zeggen. Het geeft een goed indruk van jou (de leerling) als persoon nu en in de toekomst (vervolgonderwijs/beroep)

Basisverwachtingen m.b.t. deze stelling:

- Grammaticale correctheid
- Volledige zinnen
- Verstaanbaarheid

5 Geen excuses

Kern: saaie lesstof bestaat niet

Er zijn aanpakken die het risico in zich dragen dat we ons gaan verontschuldigen voor de lesstof:

1. **Ervan uitgaan dat iets saai is** (jongens ik weet dat het saai is, maar het hoort erbij en we moeten er maar even doorheen)
2. **Anderen de 'zwarte Piet' toespelen** (dit wordt gevraagd in de toets/Cito)
3. **De stof 'toegankelijk maken'** (dit kan goed zijn als je probeert om het in de belangstellingsfeer van de leerlingen te brengen, maar gevaar is dat je de stof versimpelt)

Alternatieven voor excuses:

- Als je dit kunt mag je best trots zijn
- Als je naar het voortgezet onderwijs gaat, zullen ze versted staan hoeveel je al weet over...
- Laat je niet afschrikken. Er staan moeilijke woorden in de tekst, maar als je weet wat die betekenen, is de rest helemaal niet zo moeilijk.
- Dit is best lastig, maar ik weet zeker dat jullie het kunnen als jullie er een beetje moeite voor doen.
- Ik weet dat jullie dit kunnen, dus ik wil echt een antwoord op de vraag.
- Het is helemaal niet erg als je de eerste keer de draad kwijtraakt, maar de tweede keer zie je het vast veel duidelijker, dus we proberen het gewoon nog een keer.

Hoofdstuk 2

EEN GOEDE PLANNING IS HET HALVE WERK

6 Begin aan het eind

Kern: heb een goede opbouw: van doelstelling (wat wil ik de leerlingen leren) via toetsing (hoe ga ik de lesstof toetsen) naar activiteit (op welke manier kan de lesstof het best aangeboden/geleerd worden?)

Als de benodigde stappen in kaart zijn gebracht, volgt de planning van de les:

Het verfijnen en vervolmaken van de doelstelling op basis van hetgeen de dag ervoor is bereikt;

Het bedenken van een kort, dagelijks terugkerend toetsmoment dat duidelijk moet maken of de doelstelling is bereikt;

Het bedenken van de activiteit, of beter gezegd de reeks activiteiten, die leiden tot het bereiken van de doelstelling.

7 De HAMM-vraag

Kern: een effectieve lesdoelstelling (en dus een geslaagde les) moet voldoen aan deze 4 cruciale criteria: H=haalbaar, A=activiteitssturend, M=meest belangrijk, M=meetbaar

Als je weet hoe snel leerlingen kennis onder de knie kunnen krijgen, weet je of je twee of drie weken nodig zult hebben om de basisvaardigheid in te slijpen.

Doelstellingen zijn belangrijk omdat ze richting geven aan lessen, ze inkaderen en meetbaar maken.

8 Zichtbaarheid

Kern: je doelstelling voor de dag zichtbaar in de klas ophangen.

Als je je doelstelling volledig hebt geformuleerd, hang je die zichtbaar op in je lokaal, iedere dag op dezelfde plek, zodat iedereen die binnenkomt jouw onderwijsdoel voor die dag zo eenvoudig mogelijk verwoord kan zien.

Dankzij die bewustwording zullen ze gericht naar het doel kunnen toewerken.

Je kunt nog een stap verder gaan door de doelstelling letterlijk te noemen tijdens discussies in de klas. Stel standaard aan het begin of einde vragen om de doelstelling concreet te maken.

9 Kortste route

Kern: je doel bereiken op de meest effectieve manier

Als je meer dan één activiteit kunt bedenken die geschikt is om een doelstelling te halen, kies dan de meest rechtstreekse weg.

Het terrein kan steeds weer anders zijn, zelfs op de kortste route van A naar B.

10 Dubbele planning

Kern: het is minstens zo belangrijk om te plannen wat leerlingen gedurende alle onderdelen van je les moeten doen als om te plannen wat je zelf gaat doen en vertellen.

Plan wat leerlingen gedurende alle onderdelen van je les doen, niet alleen wat je als leerkracht doet. (kolom jij en zij). Dit integreer je automatisch op een gegeven moment. Zo blijft je alert dat je leerlingen betrokken en productief houdt.

Noteer de vragen die je wilt stellen. Wat doen leerlingen tijdens jouw instructie; geconcentreerd luisteren? Proberen de 3 belangrijkste verschillen te onthouden? Kijken en luisteren en reageren op incidentele vragen aan de hele klas? Maken ze aantekeningen? Zo ja, waarin? In een blanco schrift? In een grafiek die jij hebt vormgegeven? Laat je ze vervolgens aan de hand van hun aantekeningen korte samenvattingen van één zin schrijven?

11 Een plattegrond maken

Kern: de meest effectieve plek voor de leerlingen plannen

Dit betekent dat de indeling van de ruimte onderdeel wordt van je lesplanning.

Stel jezelf deze vragen:

- Wanneer gaat het voor leerlingen op school primair om sociale interactie?
- Hoe moet die sociale interactie door leerlingen eruitzien?
- Wat moet de klasopstelling duidelijk maken en stimuleren ten aanzien van de verschillende soorten interactie?
- Welke soorten interactie ondersteunen welke soorten lesdoelstellingen?
- Op welke andere manieren kunnen leerlingen sociaal gedrag leren zodat ze passend communiceren zonder dat het noodzakelijk wordt iedere dag de klasopstelling aan te passen aan dat ene idee?

De opstelling in rijen is netjes en overzichtelijk en zorgt ervoor dat leerlingen zich primair richten op het bord en de leraar. Gangpaden vrij houden. Niet te veel aan de muren en zeker niet bij de primaire onderwijsplek. Wel nuttige informatie!

Hoofdstuk 3 STRUCTUUR EN PRESENTATIE

Ik → wij → jullie : 5 stappenproces

stap	fase	Wie is er aan zet	Voorbeeldzin
1	ik	Ik	De eerste stap bij het optellen van ongelijknamige breuken is de noemer gelijk maken
2	wij	Ik, en jullie helpen	Laten we dat eens proberen. Hoe maken we breuken ook alweer gelijknamig, Martin?
3	wij	Jullie, en ik help	Oké, Amber, jij kunt ons vast wel helpen. Wat moet ik al eerste doen?
4	jullie	Jullie	Nu we dit voorbeeld hebben opgelost, mag je er zelf eentje proberen.
5	jullie	Jullie en jullie en jullie	Mooi zo, we krijgen het steeds beter in de vingers. Er staan nog vijf andere voorbeelden op jullie werkblad. Jullie krijgen zes minuten om te laten zien hoeveel jullie er kunnen oplossen. Start!

De overgang van de ene naar de andere stap vindt pas plaats als de leerlingen zover zijn dat ze de stof voldoende onder de knie hebben om er zelfstandig mee aan de slag te gaan. Het gaat er niet om dat je stap 5 zo snel mogelijk bereikt. Als je te snel gaat zal je dat uiteindelijk alleen extra tijd kosten.

De sleutelfactoren bij het ontwerpen van een effectieve 'ik-wij-jullie'-les zijn niet alleen de wijze waarop en de volgorde waarin de leerlingen aan het werk worden gezet, maar ook het tempo waarin dat gebeurt.

Aandachtspunten voor een geslaagde 'ik'-fase

- Geef zowel voorbeelden (waarbij je laat zien hoe je iets doet) als uitleg (waarbij je vertelt hoe je iets doet)
- Ook in deze fase past interactie met de leerlingen, al ben jij degene die aan het stuur zit
- Anticipeer. Bouw een 'wat kan er misgaan'-gesprekje met jezelf in en plan een waarschuwingmoment voor de valkuilen.

Aandachtspunten voor een goede 'jullie'-fase

- Herhaling is belangrijk voor het eigen laten maken
- Ga door tot ze het zelfstandig kunnen
- Bied stof en oefeningen in veel verschillende vormen aan
- Grijp kansen voor verrijking en differentiatie.

12 De haak

Kern: gebruik waar nodig een korte, aantrekkelijke inleiding om de leerlingen nieuwsgierig te maken

Bijv. verhalen, vergelijkingen, voorwerpen, media, status, uitdagingen

De haak is niet bij iedere les een vereiste, maar bijvoorbeeld alleen bij de eerste les over een bepaald onderwerp.

Een goede haak: hij is kort (het is een inleiding en niet de les), hij ruimt het veld zodra hij het 'werk' heeft gedaan en hij is levendig en positief.

13 Stap voor stap

Kern: bied de leerlingen waar mogelijk handreikingen aan/specifieke stappen waarmee ze aan de slag kunnen of de vraagstukken kunnen oplossen die je behandelt. Dat houdt vaak ook in dat je een complexe taak in stappen opdeelt.

1. De stappen benoemen
2. Zorgen dat ze beklijven (bijv. geef de stap een naam/ezelsbruggetje)
3. De stappen vormgeven (bijv. breng het samen met je leerlingen in kaart)
4. Twee trappen gebruiken: (bijv. hoe krijgen we de goede uitkomst van een som en hoe vinden we het antwoord op elke soortgelijke som)

14 Bord = papier

Kern: geef de leerlingen een handvat voor het vastleggen van de informatie die ze uit je lessen moeten onthouden en zorg dat ze overnemen wat ze nodig hebben.

Een van de lastigste en belangrijkste vaardigheden die een leerling zich eigen moet maken is goede aantekeningen maken en de vergaarde kennis vastleggen. Dit train je het beste als je nieuwe leerlingen aan het begin duidelijk maakt dat je van hen verwacht dat ze alles wat jij op het bord schrijft exact overnemen in hun schrift. Naarmate ze verder komen, kunnen ze leren zelfstandig te beslissen wat ze overnemen en hoe ze aantekeningen maken, maar dan moet je eerst zeker weten dat ze hebben geleerd onderscheid te maken tussen wat belangrijk is en wat niet. Dat doel bereik je het beste door de leerlingen om te beginnen op papier exact te laten overnemen wat jij op het bord schrijft.

Blijf controleren.

15 Rondlopen

Je vrij bewegen door de klas heeft de volgende facetten:

- **Barrière doorbreken:** (denkbeeldige lijn: bureau en bord) Deze al tijdens de eerste vijf minuten van je les doorbreken. Het is belangrijk dat je je leerlingen duidelijk maakt dat het lokaal van jou is. Door de barrière te doorbreken laat je zien dat jij vrijelijk door het lokaal beweegt ten behoeve van de les en niet in reactie op gedrag van leerlingen. Als je dit alleen doet als er iets aan de hand is dan is het hen gelukt je uit de les te halen.
- **Hele lokaal bereikbaar**
- **Iedereen bij de les betrekken als je rondloopt:** Zorg dat je verbaal en non-verbaal met de leerlingen bemoeit terwijl je rondloopt
- **Loop rond volgens een systematisch patroon:** Bedenk een aantal geschikte routes door het lokaal, waarmee je steeds zoveel mogelijk oppervlakte bestrijkt, maar zorg ervoor dat de leerlingen ze niet kunnen voorspellen. Hierdoor blijven de leerlingen alert en gefocust.
- **De positie t.o.v. de klas:** zoveel mogelijk met het gezicht naar de klas

16 Een stapje terug

Kern: wanneer een onderwerp lastig is en niet helemaal wordt begrepen, splits je dit onderwerp in afzonderlijke stappen.

De kunst is om niet te veel maar ook niet te weinig extra aanwijzingen te geven.

Het is een complexe techniek. Het heeft misschien de meeste kans van slagen als je er bij de voorbereiding van je les al rekening mee houdt, door mogelijk struikelblokken en te verwachten foute antwoorden in kaart te brengen en alvast geschikte aanwijzingen te bedenken.

Je weet nooit precies hoe groot de kloof is tussen het kennisniveau van de leerlingen en de kennis die nodig is voor de vraag in kwestie. Hulpmiddelen om dat duidelijk te krijgen kunnen zijn:

1. Een voorbeeld geven
2. Context aanbieden
3. Een regel/definitie geven
4. Ontbrekende (of eerste) stapje aanbieden
5. Terugspelen/ herhalen
6. Verkeerde keuzes uitsluiten

17 Ratio (= het aandeel van je les waarin de leerlingen zelf werken)

Kern: een les is niet geslaagd als alleen de leraar zich voor de klas intellectueel heeft kunnen uitleven. Laat zoveel mogelijk van het denkwerk over aan de leerlingen zodra ze daar klaar voor zijn. Houd er dan wel rekening mee dat het werk voor de leerlingen onderwerpsgericht en productief moet zijn.

Vergroten van actieve deelname/ratio van de leerlingen door:

1. Splitsen (een vraag in subvragen)
2. Een halve uitspraak (de leerlingen de zin af laten maken)
3. Wat nu? (vragen naar het proces i.p.v. de uitkomst)
4. Onwetendheid veinzen
5. Voorbeelden herhalen
6. Herformuleren of verduidelijken
7. Waarom en hoe (dieper doorvragen)
8. Ondersteunend bewijs (vraag leerlingen voortdurend hun uitspraken te onderbouwen)
9. Periodieke feedback (leerkracht trekt zich terug en laat de leerlingen zelf commentaar geven, periodieke feedback kan onproductief zijn als de leerlingen er nog niet rijp voor zijn. Breng je leerlingen eerst de mores van het discussiëren bij)
10. Gespreksdoelen geven.

18 Begrip toetsen

Kern: om begrip effectief te kunnen toetsen moet je voortduren informatie vergaren en daar meteen op reageren. Het tweede onderdeel (snel handelen in reactie op de informatie) is lastiger, maar minstens zo belangrijk.

Deze techniek gebruik je om vast te stellen of en wanneer leerlingen klaar zijn voor meer verantwoordelijkheid en wanneer het nodig is om de stof nog eens door te nemen.

4 manieren om via de vragen die je stelt informatie te vergaren en analyseren:

- **Gegevens verzamelen** (analyse van de toets)
- **Statistische steekproeven** (5 leerlingen als afspiegeling van de groep)
- **Betrouwbaarheid** (1 goed antwoord kan een toevalstreffer zijn)
- **Geldigheid** (gebruik voor vragen de moeilijkheidsgraad en vorm die overeenkomen met de vragen waar je leerlingen uiteindelijk op afgerekend zullen worden.)

19 Balcontact

Kern: veel balcontact geeft een grotere vaardigheid – oefening baart kunst. Elke les zou moeten beginnen met een paar oefeningen over de stof van de vorige les (=cumulatieve herhaling)

Ga door tot ze het zelfstandig kunnen

Gebruik verschillende variaties en vormen

Grijp elke mogelijkheid voor verrijking en differentiatie

20 De afzwaai

Kern: beëindig je les met een laatste, enkele vraag of een kort rijtje sommen die de leerlingen aan het eind van de les moeten maken. Als je die door de leerlingen laat inleveren en zelf de antwoorden snel doorkijkt dan maak je duidelijk wat je verwacht dat de leerlingen die dag hebben geleerd en je verzamelt zelf harde feiten van de beheersing van de stof

Effectieve afzwaaiers zijn kort, 1 tot 3 vragen en ze zijn bedoeld om jou informatie te leveren en bovendien zijn ze goede informatie voor je beginsituatie van de volgende les

21 Stelling nemen

Kern: actief deelnemen en stimuleren na te denken over de dingen die ze horen

Bijv. 'Sta op als je vindt dat...'

Niet in vrijblijvendheid, maar de leerlingen ook laten beargumenteren.

22 Bliksembeurt

Kern: leerlingen letten beter op als ze weten dat ze ook een beurt kunnen krijgen als ze hun vinger niet opsteken.

Het is cruciaal dat je voor alle leerlingen altijd kunt controleren of zij de stof beheersen. Bovendien hou je zo de vaart in de les en dus ook de aandacht van de leerlingen.

Het welslagen van bliksembeurten is afhankelijk van de toepassing van een aantal belangrijke principes:

- **Niet onverwacht**; als je het dagelijks terug laat komen als onderdeel gaan de leerlingen hun gedrag daarop aanpassen.
- **Systematisch**; duidelijk dat het om de vraag gaat en niet de persoon. De leerlingen moeten het leren zien als een kans 'om uit te blinken' en niet als straf omdat ze even niet opletten.
- **Positief**; betrokkenheid stimuleren: het goede antwoord leren en niet een lesje krijgen omdat het antwoord fout is.
- **Meertrapsraket**; eenvoudig beginnen en geleidelijk opbouwen naar moeilijker vragen. Dus een complexe vraag opsplitsen in deelvragen.
- **Vinger op/nee**; bij de volgorde: 'vraag-stilte-naam' zorg je ervoor dat alle leerlingen de vraag horen en tijdens de korte stilte een antwoord kunnen bedenken. Bij sommige leerlingen kan het zinvol zijn de naam voor de vraag te zeggen.

23 Vraag en antwoord

Kern: jij stelt een vraag, de klas antwoordt in koor. Hierdoor schep je een sfeer waarin iedereen energiek en positief meedoet.

Je kunt hiermee 3 dingen bereiken:

- **Niveaueverbetering en bevestiging**; iedereen beantwoordt de vraag en scoort. Of één leerling geeft een zeer goed antwoord en de klas herhaalt dit, dan is dat bovendien bevestigende feedback.
- **Stimulerend plezier**
- **Gedragverbetering**; Ze leren zo discipline. Dit is niet de hoofdzaak, maar deze techniek draagt er wel aan bij dat alert, actief en op tijd meedoen vanzelfsprekend gedrag wordt. Daardoor wordt het gezag van de leraar versterkt.

5 niveaus/types van vraag en antwoord:

1. **Nazeggen**; De leerlingen herhalen wat de leraar heeft gezegd of vullen een bekende uitspraak van de leraar aan.
2. **Terugkoppelen**; Sommen of vragen die zelfstandig opgelost of beantwoord zijn hardop zeggen (bijv. Bij huiswerk nakijken)
3. **Inslijpen**; Nieuwe stof of een goed antwoord van een medeleerling herhalen
4. **Herhalen**; de leerlingen worden aangezet om terug te denken aan antwoorden of informatie die eerder tijdens de les genoemd zijn.
5. **Oplossen**; De pittigste variant, die gemakkelijk mis kan gaan. De leraar geeft de leerlingen een vraagstuk en vraagt hun de oplossing in koor te geven

Spreek een teken (bv. Signaalwoord of zinnetje) af dat aangeeft dat iedereen in koor moet antwoorden. Op deze manier krijgen ze ook bedenktijd.

Maak vraag en antwoord spannender door bv. de klas in groepjes in te delen of jongens en meisjes af te wisselen. Nadelen waarop je gespitst moet blijven:

- Gemakzuchtige leerlingen kunnen voor spek en bonen meedoen. (oplossing: ook met gebaar laten antwoorden)
- Het is geen waterdicht instrument om beheersing van de stof te toetsen
- Het verandert de werkhouding alleen als de antwoorden helder en gedisciplineerd worden gegeven. Als dit niet het geval is dan op een doortastende, positieve manier kinderen tot de orde roepen.

24 Pepper

Kern: het is een snelle, onvoorspelbare oefening van basiskennis en vaardigheden die iedereen volop kansen biedt steeds weer deel te nemen.

Deze snelle en groepsgerichte activiteit wordt ingezet om reeds behandelde stof en basisvaardigheden te repeteren.

Zo'n vragenvuur wordt niet onderbroken door het bespreken van antwoorden. Als het antwoord fout is, herhaalt de leerkracht dezelfde vraag voor een ander/dezelfde leerling.

Het is geschikt als warming-up of om de leerlingen halverwege de les even wakker te schudden en nieuwe energie te geven of als je bepaalde lesstof nog een keer de revue wilt laten passeren of om de laatste 2 minuten van de les mee te vullen.

Pepper is een spel; een afgebakende periode van snelle vragen en antwoorden, al dan niet over verschillende, maar al wel bekende, onderwerpen.

Je kunt de volgende varianten gebruiken om het spelelement van Pepper te benadrukken:

- **Naamstokjes:** (=onvoorspelbaar) op lollystokjes worden de namen van de leerlingen geschreven en die staan in een beker. De leerkracht trekt lukraak een leerling die de vraag gaat beantwoorden. Nadeel: het trekken van stokjes duurt net zo lang als een vraag stellen; je vertraagt. I.p.v. stokjes kun je ook gebruik maken van een toevalsgenerator op de computer.
- **Duel:** (=competitief) 2 leerlingen staan en je stelt de vraag. De leerling die als eerste het goede antwoord geeft, mag blijven staan en neemt het op tegen de volgende. Tip: niet ingaan op foute antwoorden, je concentreren op de vragen en geen discussies aangaan.
- **Ga maar zitten:** (aan het begin of eind van de les) alle leerlingen staan de leerkracht vuurt korte vragen op hen af. Wie het goede antwoord geeft mag blijven staan. Je kunt het ook andersom spelen.

25 Korte stop

Kern: de hersenen werken snel en soms kun je met een klein beetje extra tijd het niveau van de antwoorden verbeteren

Na een vraag 3 tot 5 seconden wachten. Hierdoor zullen leerlingen vaker een uitgebreider en juist antwoord geven.

Minder leerlingen zullen onder een antwoord proberen uit te komen.

Het is aan te raden de korte stop die je inlast aan te vullen met uitleg. Op deze manier zorg je ervoor dat de techniek richting krijgt en meer oplevert, dus eerder zal leiden tot de mogelijke positieve resultaten.

Laat weten waarom ze wachten en zeg bv.: ik wacht tot ik meer vingers zie/ik zie dat sommige kinderen het antwoord in het boek zoeken/ik geef wat meer tijd want het is een lastige vraag en dan kun je er nog even over nadenken.

26 Iedereen schrijft

Kern: bereid de leerlingen voor op actieve deelname aan discussies tijdens de les door ze eerst de tijd te geven om na te denken en hun gedachten op te schrijven.

Als je gedachten opschrijft, krijgen ze duidelijker vorm en vergeet je ze niet in het heetst van de strijd. Leerlingen onthouden 2x zoveel van wat ze leren als ze het opschrijven.

De rest van de voorbeelden waarom het profijt levert kun je lezen op bladzijde 137.

27 Showtime

Kern: een kort moment van ontspanning tijdens de les, dat leuk maar ook pedagogisch en didactisch relevant is.

Het is niet alleen een spektakel, maar leerlingen oefenen concentratie en de lesonderwerpen van die dag.
Tips:

- *Presentatie*: aandacht van de leerlingen vasthouden door je presentatie
- *Als een kraan*: gebaar maken voor kraan open (ooooh aaah bij benoemen van lijdend voorwerp bv) en kraan dicht (stop) Als de kraan dicht is dan is de kraan ook echt dicht
- *Eén doel*: moet samenvallen met het leerdoel van de les.
- *Afspraak*: De leerlingen weten precies wat de afspraken zijn, als leerlingen de regels van het 'spel' niet kennen schiet je het doel voorbij van snel oefenstof in een andere vorm herhalen.
- *Nauwgezet*: onmiddellijk corrigerend optreden en herhalen wat wel de bedoeling is.

Hoofdstuk 5

BOUWSTENEN VOOR EEN STERKE KLASCULTUUR

De vijf pijler van de klascultuur:

- **Discipline**; leerlingen de beste en succesvolste manier bijbrengen om iets te doen. Leer leerlingen stap voor stap hoe succesvol leergedrag er uitziet. Het betekent veel oefenen en impliciet ook dat je bij het plannen van je discipline al moet beslissen welk resultaat goed genoeg is om aan de standaard te voldoen.
- **Regulering**; het aanmoedigen van gedrag met consequenties of beloningen. Zonder de andere 4 pijlers onder een positieve klascultuur houdt regulering geen stand.
- **Gezag**; Je vermogen om iemand zover te krijgen dat hij er ongeacht de consequenties zelf voor kiest te doen wat je zegt. Leraren die veel gezag hebben zijn succesvol omdat ze weten hoe belangrijk taal en relaties zijn: als ze een vraag stellen zijn ze respectvol, vastberaden en zakelijk, maar ze zijn ook altijd beleefd en vaak vriendelijk. Ze drukken vertrouwen in hun leerlingen uit. I.p.v. vage en veroordelende bevelen als 'en nu rustig', geven ze duidelijk zinvolle opdrachten als: 'Ga maar weer zitten en neem het huiswerk over in je agenda' Als je leerlingen zo ver krijgt dat ze doen wat jij hun opdraagt, doe je je werk en kun je je strafmaatregelen bewaren voor de momenten dat je ze het hardst nodig hebt.
- **Invloed**; Dit gaat nog een stapje verder dan gezag. Dankzij je gezag kun je hen laten doen wat je zegt, dankzij je invloed willen ze zich de dingen die je zegt eigen maken. Leerlingen zover krijgen dat ze in zichzelf gaan geloven is de snelste weg naar prestaties en succes.
- **Bezieling**; Leerkrachten die hun leerlingen veel geven om 'ja' tegen te zeggen, veel om aan mee te doen, veel om in op te gaan. Ze houden hun leerlingen bezig met productief en positief werk, waardoor ze er gewoonweg niet aan toekomen contraproductief bezig te zijn en er volop aanbod is van dingen die belangrijk en interessant genoeg zijn om hun aandacht vast te houden. De leerlingen gaan zichzelf daardoor na een tijdje als positief betrokken mensen zien.

Voor een optimaal resultaat zul je echter alle vijf nodig hebben en ze goed uit elkaar moeten kunnen houden.

28 De klas binnenkomen

Kern: leerlingen moeten weten wat ze moeten doen en welk gedrag van hun verwacht wordt. Hetzelfde geldt voor de houding van de leerkracht: wees voorspelbaar

29 Begintaak

Kern: leerlingen moeten een begintaak zelfstandig kunnen doen.

30 Strakke overgangen

Kern: denk na over hoe de overgangen nog efficiënter kunnen, want dit is allemaal kostbare lestijd. Zorg dat materiaal klaar staat en duidelijk is wie wat uit gaat delen enz. Kortom klassenorganisatie.

31 Klapperbeheer

Kern: laat zien dat je waarde hecht aan wat je te melden hebt door een systeem in te voeren voor het opbergen, organiseren en terugvinden van wat je leerlingen hebben geleerd.

32 VLORK

Kern: 5 gedragspatronen die leerlingen helpen om beter op te letten:

Vragen stellen en beantwoorden, **Luisteren**, **Ogen op de spreker**, **Rechttop zitten**, **Knikken**.

Omdat het zo'n cruciale factor vormt voor een goed presterende klas, is het ook handig om non-verbale signalen te ontwikkelen waarmee je kunt corrigeren zonder de les te onderbreken.

33 Klaar? Af!

Hoe zorg je ervoor dat je leerlingen klaar zijn voor de les:

1. Wees duidelijk over wat ze nodig hebben voor de les (maak een lijstje met minder dan 5 punten en gebruik altijd hetzelfde lijstje)
2. Stel een tijdslimiet in
3. Gebruik een standaardstraf
4. Geef leerlingen die er tijdig achterkomen dat ze iets nodig hebben (pennen/ papier) vervangend materiaal, zonder dat je daar verder consequenties aan verbindt
5. Huiswerk (van het inleveren aan het begin van de dag en controleer of iedereen alles ingeleverd heeft)

34 Gebaren

Vragen of je naar de wc mag e.d. haalt de vaart uit de les en verstoort de concentratie. Het is kortom onontbeerlijk om voor dit soort dingen een aantal tekens (geluidloze signalen) af te spreken. Wees duidelijk en consequent over de gebaren die ze mogen maken.

35 Pluimen

Kern: complimentjes van de klas voor leerlingen die een goede prestatie leveren of het goede voorbeeld geven.

Ontwikkel een systeem waarbij de hele klas een klasgenoot in 2 seconden een klinkend compliment kan maken, hierdoor zorg je voor een cultuur waarin 'je best doen' en 'succes hebben' worden gewaardeerd zonder dat de orde in gevaar komt of de les eronder lijdt.

Tips:

- **Snel**; het energieniveau moet hoog blijven en anders de leerlingen leren dit sneller te doen. Van begin tot het eind niet langer dan 5 seconden.
- **Non-verbaal**; Pluimen werken het best als ze bestaan uit gebaren en geluid, vooral percussiegeluid. Woorden kunnen betekenisloos worden.
- **Algemeen**; Zorg dat iedereen meedoet. Maak duidelijk dat je dat van hen verwacht en zie erop toe dat het gebeurt.
- **Enthousiast**; De toon is vrolijk en levendig. Je kunt ook een leerling een pluim laten kiezen uit een aantal varianten die je met de klas hebt bedacht.
- **Dynamisch**; het systeem wordt nooit een sleur als de leerlingen steeds mogen meedenken en met nieuwe manieren/ideeën komen.

36   **100 Procent**

Kern: de vraag hoeveel procent van de leerlingen tijdens jouw lessen een instructie dienen op te volgen, kent maar één juist antwoord: 100 procent. Als je dit percentage niet bereikt, maak je je gezag afhankelijk van interpretatie, situatie en motivatie.

100 procent van de leerlingen moeten meedoen, maar ze moeten het voor de volle 100 procent doen. Als je halfslachtig meedoen door de vingers ziet, ondermijn je je gezag. De boodschap moet zijn: alles wat we doen, doen we goed, want alleen zo komen we verder in het leven.

I.p.v. dat de leerlingen hun hand moeten opsteken en stil moeten zijn, kun je ook duidelijker zijn en zeggen: 'Niet praten, recht zitten en leerkracht aankijken'. Met de afspraak van de hand combineer je 2 dingen die niet met elkaar te maken hebben en moet je wachten totdat 100 procent dit gedaan heeft. Tevens krijgen de leerlingen meer opties hoe ze het kunnen uitvoeren. Door te zeggen wat je van ze verwacht is het duidelijk dat je om aandacht vraagt en je ziet zo of alle ogen op je gericht zijn of niet. Oogcontact is subtieler dan een hand in de lucht en vergt bovendien echt aandacht. Het is ook nog eens sneller.

Oprechte gehoorzaamheid bereik je pas echt als voor zowel leerling als leerkracht duidelijk is dat het doel is om leerlingen beter te laten presteren en niet om het gezag van de leerkracht aan te tonen.

• **Grijp zo min mogelijk verstorend in.**

Subtiele aanpak op verschillende niveaus:

1. non verbale correctie: oogcontact, gebaar
2. positieve groepscorrectie: 'We hebben allemaal ons boek open voor ons liggen en lezen mee'
3. anonieme individuele correctie: 'We wachten nog op 2 leerlingen'
4. individuele correctie onder 4 ogen: Zachtjes zodat hij het alleen hoort. Mocht het na één opmerking niet beter gaan, dan moet je daar consequenties aan verbinden. Ook dit houd je tussen jou en de leerling; '....., je moet kijken wat ik doe, want alleen dan leer je waar het om gaat. Ik moet nu helaas met je afspreken in de pauze zodat we nog wat kunnen oefenen. Goed, laat me nu zien dat je het wel kunt'
5. ultrasnelle publieke correctie: Soms zul je een leerling toch ten overstaan van de klas persoonlijk moeten aanspreken. Zorg er dan altijd voor dat je zo min mogelijk de aandacht vestigt op wat die leerling fout heeft gedaan en vooral benadrukt hoe het wel moet (!); zo'n positieve benadering heeft een gunstige uitwerking op iedereen. ; Blijf kijken, ... Dat gaat uitstekend daar achter in de klas. Goed zo, ..., dat bedoel ik inderdaad.' Zorg dat je positief eindigt (!). Houd de tijd in de gaten. Maak incidenteel zo'n langere opmerking. Zorg er ook altijd voor dat duidelijk is wat je corrigeert, niet alleen een naam zeggen (!).
6. consequenties: Heel af en toe maar dreigen met consequenties en deze ook uitvoeren. Alles wat je binnen de klas kunt oplossen zorgt ervoor dat je als leraar sterker staat. Maar in een enkel geval zul je er niet onderuit komen om een straf op te leggen. Doe het snel en niet verstorend. De leerling rustig aanspreken.

Als je op één van de vijf manieren ingrijpt, zeg je indirect tegen leerlingen dat je erop vertrouwt dat ze van goede wil zijn. Alleen wie opzettelijk dwars blijft liggen kan rekenen op niveau 6.

Een andere misvatting is dat de minst verstorende aanpak van slecht gedrag uit negeren bestaat of uit het uitdelen van complimentjes aan leerlingen die zich wel goed gedragen. Het tegendeel is waar. Pak slecht gedrag onmiddellijk aan, voordat het gaat woekeren, dan kan een kleine ingreep al afdoende zijn.

- **Blijf rustig en redelijk**

Gehoorzaamheid in de klas gaat om het gezamenlijke doel, niet om macht. 'Jullie moeten kijken wat ik doe om te kunnen leren hoe het werkt' is veel effectiever dan: 'Ik zei dat jullie naar me moesten kijken en jullie moeten doen wat ik zeg omdat ik de leraar ben.' Natuurlijk moet de leerlingen doen wat je zegt, zo liggen de verhoudingen in de klas, maar uiteindelijk gaat het niet daarom, maar om de toekomst van de leerlingen. Kies niet voor een persoonlijke aanpak. Leraren denken vaak dat ze aanwijzingen zoveel mogelijk moeten afstemmen op de individuele behoeftes van hun leerlingen. Maar als het gaat om gedragsverwachtingen zullen leerlingen dat juist als afgang ervaren, vooral als ze het een vervelende aanwijzing vinden. Met niet-persoonlijk geformuleerde gedragsverwachtingen 'zo doen we dat hier niet' en 'op deze school gaan we beleefd met elkaar om' maak je leerlingen duidelijk dat je er niet op uit bent ze ergens persoonlijk op te pakken. Het doel is om beter te presteren en niet het gezag van de leerkracht aan te tonen.

- **Houd het zichtbaar en overzichtelijk**

- Geef zoveel mogelijk aanwijzingen met een zichtbare component: Bedenk manieren waar het voor jou makkelijker wordt te zien wie er meedoet. Laat je leerlingen dingen doen die je kunt zien. Zeggen dat iedereen naar je moet kijken, werkt beter dan zeggen dat iedereen moet opletten, het eerst is namelijk concreter en kun je zien. De leerlingen zullen dat ook in de gaten hebben en daarom eerder gehoorzamen.
- Laat zien dat je kijkt: Laat om de paar minuten rustig je blik door de klas gaan om te controleren of iedereen nog meedoet. Iedere keer als je een opdracht geeft even rondkijken.
- Vermijd halfslachtig meedoen. Ze moeten het ook goed doen. Leerlingen moeten exact weten wat je van hen verwacht. 'Goed jongens en meisjes, kijk nu naar mij' Dit betekent niet dat ze min of meer jouw kant op moeten kijken of even moeten kijken.
- Laat leerlingen (ongemerkt) hun zelfdiscipline trainen door met *vraag en antwoord* (techniek 23) te spelen.

37 Klare taal

Kern: op school steken we vaak veel tijd in het benoemen van ongewenst gedrag: 'laat je niet afleiden', 'niet klieren', dat zijn vage, inefficiënte, onduidelijke opdrachten die leerlingen weinig houvast bieden.

Als een leerling iets niet doet; uitvinden of het onwil is of onmacht. Opdracht herformuleren of in kleiner stukjes aanbieden.

Benoem niet het ongewenste gedrag, vertel wat ze moeten doen en hoe ze dat moeten doen. Een effectieve opdracht is duidelijk en positief geformuleerd. Daarnaast is hij concreet samenhangend, waarneembaar! (= te controleren) Dat is de term 'oplettend' bijvoorbeeld niet.

38 Overzicht

Kern: leerlingen proberen vaak het onderwerp van gesprek naar hun hand te zetten en al helemaal als het gaat om terechtwijzingen t.a.v. gedrag.

5 stelregels van overzicht:

1. **Efficiënt taalgebruik**; weinig woorden, geef de belangrijkste opdracht.
2. **Jezelf niet overschreeuwen**; dingen die niet belangrijk zijn, ongezegd laten. Als de leerkracht aan het woord is moet iedereen al zijn aandacht daarop richten. Wacht totdat iedereen stil is voordat je begint, stoppen met praten en zwijgen totdat iedereen weer oplet.
3. **Geen discussies**; de leerkracht bepaalt het onderwerp van het gesprek. Niet ingaan op wanneer er wordt gezegd 'maar ik deed niks'. Hierop niet reageren want je twijfelt er niet aan wat hij wel deed anders had je er niet wat van gezegd. Als je twijfelt zeg je: '... Als je met je voet tegen...stoel duwt, haal hem dat dan weg', zeg waar hij zijn voet wel moet zetten. Hierdoor leren ze dat ze verantwoordelijk zijn voor hun eigen gedrag. Ze moeten eerst doen wat hen wordt opgedragen en kunnen daarna indien nodig nog wat over zeggen. Niet ingaan op een reactie zonder vinger of zeggen: 'In mijn lessen steek je je vinger op als je iets wilt zeggen.'

4. **Duidelijke lichaamstaal;** voeten frontaal naar de leerling, kijk de leerling recht aan, rechtop staan of buigen, niet hurken. Als de afstand meer dan een meter is ga je dichterbij staan, stilstaan, bijvoorbeeld armen achter je rug.
5. **Stille kracht;** eerste reflex is harder en sneller praten: hierdoor gaan leerlingen je bespelen. Juist langzamer en zachter praten is belangrijk om controle te herwinnen en straalt gezag en kalmte uit.

39 En nog eens

Kern: iets nog eens doen en dit keer goed of beter of zelfs perfect is vaak de beste corrigerende maatregel.

Als leerlingen iets nog niet snel genoeg kunnen, dan is de beste remedie dat je ze het meteen nog eens laat doen.

Het is een herkansing om het beter te kunnen doen. Het gaat niet alleen over meedoen, maar over goed meedoen. Je kan dit al toepassen meteen als het niet goed gaat. Je hoeft de activiteit niet af te wachten.

Het is om 7 redenen effectief:

1. Minimale feedbacktijd (snel na de ongewenste handeling corrigeren, hierdoor zijn het ongewenste gedrag en correctie veel duidelijker met elkaar verbonden)
2. Benadrukken hoe het beter kan, niet alleen hoe het moet.
3. Geen administratieve rompslomp
4. Iedereen voelt zich verantwoordelijk
5. Het eindigt positief
6. Het is redelijk
7. Je kunt het steeds weer toepassen (stopwatch)

40 Oog voor detail

Kern: talloze kleine details geven de eisen weer

Bijv. tafeltjes recht, huiswerk inleveren netjes opgestapeld lukt beter in een bak, blaadjes niet kwijtraken lukt beter in een goede opbergmap, werk netjes uitvoeren dan daar ook op letten bij de correctie, vinger snel en zonder ophef opsteken? Benadruk positief gedrag.

41 Drempel

Kern: een kort persoonlijk contact met de leerlingen bij binnenkomst.

Voorkeur: begroeten met voornaam en eventueel hand geven.

Als je de drempel over bent van het lokaal wordt er bepaald gedrag van je verwacht, maak duidelijk dat er verschil is tussen de ruimtes en binnen/buiten

42 Niet waarschuwen

Kern: wees er vroeg bij, wees consequent en wees redelijk. Blijf rustig, doseer straf.

Om respect van je leerlingen te verdienen, kun je beter snel ingrijpen en zonder lang aarzelen een lichte, goed uitvoerbare straf opleggen. Zorg dat de situatie niet uit de hand loopt en houd het vooral zakelijk; met persoonlijke charme of een subjectieve noodkreet bereik je op termijn minder. Leerlingen moeten zich niet gedragen om jou een lol te doen maar omdat ze daar zelf beter van worden en om optimaal te kunnen leren

- *Wees er vroeg bij*
- *Wees consequent:* leg voorspelbare, consequente sancties op om discussies hierover zoveel mogelijk te vermijden (en ervoor te zorgen dat de gevoelens niet te hoog oplopen)
- *Wees redelijk:* kleine misdraging = kleine terechtwijzing

Als je waarschuwt geef je indirect aan dat een zekere mate van ongehoorzaamheid geen punt is; 1^e x Maakt niets uit, 2^e x en je reageert geïrriteerd en de 3^e x ja, dan heb je pas echt de grens bereikt. Sommige kinderen hebben last om hun concentratie te hervinden, help ze.

Als je je zwaarste straf uit de kast haalt, heb je al je kruit verschoten. Dat soort dingen hebben leerlingen meteen in de gaten.

Ga er voor zitten en bedenk een stappensysteem voor straffen dat bij jou past.

Bijvoorbeeld:

1. Iets goed herhalen
  2. Verontschuldigen
  3. Deel van de pauze in de klas blijven of een paar minuten nablijven en een telefoontje naar ouders
- Blijf rustig, beheerst en zakelijk, wordt niet kwaad, houdt het klein en blijf in het hier en nu: 'Laat me de rest van de les wel zien dat je het kunt.' Handel het snel af.
  - Doseer de straf
  - Houd het privé als het kan. Als anderen vrijwel niets merken van een bepaalde gedraging, spreek de leerling dan privé aan. Bij openlijk rebelleren moet iedereen zien dat je daar een stokje voor steekt.

Hoofdstuk 7

WERKEN AAN KARAKTER EN VERTROUWEN

De betekenis van een boodschap wordt in sterke mate bepaald door de context en de toon ervan. Voor een gesprekje zijn regels nodig, niet alleen voor de formulering, maar ook voor de toon die je aanslaat.

43 Positief inkleden

Kern: corrigeer consequent en positief. Laat je leerlingen zien welke wereld jij voor hen voor ogen hebt en blijf steeds werken aan het bereiken daarvan.

Uit psychologisch onderzoek blijkt keer op keer dat een mogelijk positief resultaat mensen veel eerder tot actie aanzet dan de wens om een negatief resultaat te vermijden; streven naar succes en geluk is een sterkere drijfveer dan de wens om onder straf uit te komen. Daar kun je in de klas je voordeel mee doen.

De gedachte achter positief inkleden is dat je veel meer bereikt als je ook bij terechtwijzingen uitgaat van het positieve. Het betekent niet dat je correcties vermijdt en alleen maar aandacht vestigt op het positieve gedrag dat je ziet. Het betekent dat je leerlingen iets leert op een optimistische, positieve, zelfverzekerde manier. De grootste kracht is dat het je in staat stelt consequent op non-constructief gedrag te reageren en het positief te corrigeren, waarmee je leerlingen uiteindelijk helpt beter te leren en een constructieve houding aan te nemen.

Positief inkleden corrigeert en stuurt gedrag aan de hand van de volgende zes regels:

1. In het nu leven

Blijf niet hameren op wat leerlingen fout hebben gedaan. Zeg wat ze moeten doen of wat er moet gebeuren om het nu wel goed te doen. Waar nodig mag dat best streng en met de vuist op tafel (zie klare taal, techniek 37). Terugkijken op een les kan ook nuttig zijn, maar niet op het moment dat je les dreigt te ontsporen.

2. Uitgaan van de beste bedoelingen

Ga niet uit van opzet als iets misschien alleen te wijten is aan afleiding, gebrek aan oefening of een misverstand. Als je niet 100% zeker weet dat een actie opzettelijk was, blijf dan positief tegenover de klas en laat zien dat je ervan uitgaat dat je leerlingen daadwerkelijk proberen te doen wat jij vraagt. :

'Momentje jongelui. Niet iedereen heeft eraan gedacht om zijn stoel aan te schuiven.' Je geeft dan blijk van vertrouwen in je leerlingen en het kost je niets, want je kunt nog steeds een sanctie opleggen, precies dezelfde sanctie zelfs. Het opleggen van een sanctie hoeft niet te betekenen dat je niet van de beste bedoeling uitgaat. Sterker nog, door opzet los te koppelen van het opleggen van sancties, haal je ook veel van de emotie weg die daarmee gepaard gaat. Het is niet langer een oordeel maar een gereedschap ter verbetering.

Met een houding waaruit spreekt dat jij ervan uitgaat dat je leerlingen in principe doen wat je zegt, straal je ook uit dat jij de dienst uitmaakt. I.p.v.'Als je niet rechtop kunt zitten, mag je in de pauze niet naar

buiten.' Kun je beter zeggen; 'Ik wil dat je naar me kijkt.' Wat niets zegt over de bedoelingen van de leerling, alleen over wat hij moet doen.

Een bijzonder effectieve manier om van de beste bedoeling uit te gaan is om je leerlingen bij voorbaat te prijzen als je hun iets opdraagt. Dat onderstreept ook weer je aanname dat ze zullen doen wat je zegt.

3. Anonimiteit tot op zekere hoogte toestaan

Geef je leerlingen tot op zekere hoogte de kans om in alle anonimiteit hun best te doen aan je verwachtingen tegemoet te komen, zolang ze maar werkelijk een poging doen. Corrigeer hen aanvankelijk zonder hun naam te noemen, als dat mogelijk is. Het levert meer op dan de naam van achterblijvers te noemen, tenzij ze met hele andere dingen bezig zijn.

Pas als leerlingen echt geen poging wagen, zal het nodig zijn om namen te noemen, maar laat dat nooit je openingszet zijn. Sancties kan je anoniem opleggen zodat je de gedeelde verantwoordelijkheid van de klas benadrukt.

4. Vaart in de les brengen en het positieve verwoorden

Topleraren richten de aandacht op het goede en het beter worden. 'Controleer allemaal even of je hebt gedaan wat ik zei' of ze maken het positieve normaal. Als je zwakheid benoemt, wordt die normaal.

'Sommige leerlingen doen niet wat ik hun heb opgedragen', dan wordt iedereen zich daarvan bewust. Je enige keus is dan nog straffen of goedkeuren.

'Bijna iedereen zit al klaar,' is beter dan 'Nog niet iedereen zit klaar,' of 'Ik zit nog te wachten op een paar mensen.' Dan kun je net zo goed zeggen 'Ik ben heel zwak en smeeek jullie me geen pijn te doen.

Belangrijk is ook snelheid. Probeer je opdrachten te combineren. En als je toch een leerling moet aanspreken of straf moet uitdelen, doe je dit zo onopvallend mogelijk.

5. Uitdaging!

Daag leerlingen uit; moedig ze aan te laten zien wat ze kunnen door wedstrijdjes in je programma op te nemen.

- Tegen andere groepjes binnen de klas
- Tegen andere groepjes buiten de klas
- Tegen een niet menselijke vijand; de klok, het proefwerk (om te bewijzen dat zij het makkelijker aankunnen), hun leeftijd
- Tegen een abstracte standaard ('Ik wil zien of jullie genoeg in huis hebben om dit te kunnen')

6. Toekomst verwachtingen en ambities bespreken

Praat met je leerlingen over wat ze willen worden en wat jouw doel voor hen is. Verpak je lof ook in die termen en laat duidelijk doorklinken dat het niet zozeer om jouw goedkeuring gaat, maar om hun toekomst. Houd het positief door 2 dingen te vermijden;

- **Retorische vragen;** Stel geen vragen waar je geen antwoord op wilt krijgen.
- **Afhankelijkheid;** Zegt niet 'Ik wacht wel' als je dat eigenlijk niet wilt. Als je dat zegt maak je jouw handelen afhankelijk van je leerlingen en geef je hun in feite alle macht. 'We hebben je nodig voor deze opdracht' is veel productiever, positiever en krachtiger.

Positieve aanmoediging is een van de krachtigste instrumenten in het klaslokaal. De meeste deskundigen zeggen dat je het drie keer zoveel zou moeten gebruiken als kritiek en correctie. Toch kan ook dit instrument verkeerd of tevergeefs worden gebruikt. Volg om dat te voorkomen de volgende vuistregels:

- **Maak onderscheid tussen erkenning en lof**

Erkenning als aan verwachtingen wordt voldaan. Het is een korte beschrijving van wat de leerling heeft gedaan of een bedankje.

Prijzen als een prestatie buitengewoon is. Er wordt een oordeel gegeven in plaats van alleen maar een beschrijving.

Als je echter deze twee reacties door elkaar haalt en leerlingen prijst voor iets wat van hen werd verwacht, werkt dat op de lange termijn niet alleen niet, maar zelfs averechts.

Op de lange duur loopt een leraar die voortdurend complimentjes uitdeelt voor gewoon gedrag het gevaar dat hij zowel de lof zelf devalueert als de dingen die hij echt als 'geweldig' wil bestempelen.

- **Prijs (en erken) op luide toon, corrigeer zachtjes**

Gefluisterde of zelfs non-verbale kritiek of geheugensteuntjes gaan van de beste bedoelingen van leerlingen uit; ze laten hen zichzelf corrigeren zonder dat ze ten overstaan van de klas ter verantwoording worden geroepen. Dat is ook gunstig voor de leraar, zelfs als het gedrag openlijk ongehoorzaam is, omdat het de leerlingen zoveel mogelijk buiten beeld houdt en de leraar zijn gezag niet verliest.

Goed nieuws is voor alle partijen goed nieuws, dus maak dat zo openbaar als je kunt. Je maakt daarmee de situatie dat leerlingen aan de verwachtingen voldoen tot norm, waardoor het waarschijnlijker wordt dat het vaker gebeurt.

Prijs zo precies mogelijk en richt je daarbij op het gedrag en handelingen waar je meer van wilt zien.

- **Complimenten moeten oprecht zijn**

De meest voorkomende vormen van onoprechte lof zijn de complimenten die bedoeld zijn om het zelfvertrouwen van de leerlingen op te krikken en de complimenten aan leerlingen waarmee een leraar tracht een systematisch ordeprobleem te verhelpen. Als je iets tegen een leerling zegt, moet dat over hem gaan en niet eigenlijk bedoeld zijn voor buurman.

Kern: wees warm en streng. Zorg dat de hoeveelheid warmte en strengheid in balans zijn.

Ernaar streven beide tegelijk te zijn. Je brengt over dat je om iemand geeft en hem respecteert, en ook hoge verwachtingen van hem koestert.

Niet: 'Ik geef om je maar je krijgt toch straf', maar 'Ik geef om je en daarom krijg je straf omdat je (bijv.) te laat bent.'

Je maakt warm-streng nog effectiever:

- **Als je uitlegt waarom je doet wat je doet en hoe het hen zou moeten helpen.** 'Dat doen we hier in de klas niet, omdat we daarmee kostbare tijd verspillen, daaraan zal ik je toch echt even aan moeten herinneren.'
- **Door onderscheid te maken tussen gedrag en mensen:** 'Dat was een ondoordachte actie' i.p.v. 'Wat ben je toch onnadenkend.'
- **Door te laten zien dat de straf tijdelijk is.** Na de straf is alles vergeven en vergeten en begint de leerlingen met een schone lei. Dit moet je hen laten merken.
- **Door warm non-verbaal gedrag te gebruiken.** Op ooghoogte praten of arm op de schouder van een leerling.

Leerlingen gaan zien dat veel van de of-of keuzes in het leven denkbeeldige keuzes zijn 'Ik kan hip en succesvol zijn, ik kan hard werken en het naar mijn zin hebben, ik kan gelukkig zijn en niet altijd aan mijn impulsen toegeven.'

46 De P-factor

Kern: plezier hebben in leren – de P-factor- blijkt niet alleen een belangrijke voorwaarde voor een gelukkige klas te zijn, maar ook voor een goed presterende klas.

5 categorieën van P-factor activiteiten die je kunt inzetten tijdens je lessen:

- **Wedstrijdjes en spelletjes.** (quizzen over landen, spellingswedstrijdjes, wie het snelst kan optellen e.d.)
- **Wij en zij.** Activiteiten die een wij-gevoel creëren. Hoe ondoordringelijke de activiteiten zijn des te beter. Ondoordringelijkheid versterkt de aanwezigheid van een 'zij' die onmisbaar is voor elk 'wij'. Je maakt gebruik van bepaalde symbolen die leerlingen eraan herinneren dat ze geheime kennis hebben van een spannende, eigen cultuur (bijnamen of geheime signalen of speciale woorden)
- **Toneel, zang en dans;** ze zijn goed voor het humeur en versterken het groepsgevoel. Ze zijn ook bevorderlijk voor het memoriseren.
- **Humor.** Lachen is een van de kernvoorwaarden voor geluk en tevredenheid en is daarom een krachtig middel om een omgeving vol opgewekte en tevreden leerlingen en leraren te laten ontstaan.
- **Spanning en verrassing.** Rituelen zijn krachtige werktuigen voor efficiëntie en voorspelbaarheid. Ze zorgen er ook voor dat incidentele afwijkingen ervan extra grappig, raar verrassend en inspirerend zijn.

De P-factor vertoont veel overeenkomst met Showtime.

Verschillen zijn:

Showtime is een instructiehulpmiddel, het is bedoeld om het doel van de les te ondersteunen en de leerlingen bij de les te betrekken.

Bijna alles wat showtime is is ook P-factor. Het laatste is een grotere categorie en bevat leselementen die speciaal bedoeld zijn om te bouwen aan een prettige klascultuur en leerlingen daarbij te betrekken.

47 Gelijkmoeidigheid

Kern: emoties temperen en deze laten leiden door prestaties van je leerlingen. Zoek naar woorden die zo effectief en positief mogelijk het gedrag van leerlingen beïnvloeden.

In de eerste plaats moet je emoties temperen. De leerlingen moeten leren hoe ze zich dienen te gedragen zonder dat jij regelmatig in woede uitbarst. Wees op alles voorbereid en gedraag je alsof niets je kan verbazen en alsof je voor alles een plan hebt klaarliggen.

Op de tweede plaats moet je je emoties laten leiden door de prestaties van je leerlingen, niet door je eigen humeur of de emoties van je leerlingen. Blijf rustig.

Beschouw de periode nadat ze zijn bestraft als een nieuwe start. Het doel van een straf is immers hen ervan te weerhouden het nog eens te doen. Als de straf niet afdoende is gebleken, kijk dan wat er mis is met de straf i.p.v. kwaad te worden.

Leraren die gelijkmoedig zijn, proberen geïjkte formuleringen voor terechtwijzingen te vermijden en zoeken zorgvuldig naar de woorden die zo effectief en positief mogelijk het gedrag van de leerlingen beïnvloeden. 'Ik ben teleurgesteld in jullie' maar gaat het er dan om dat de leraar tevreden gesteld wordt? Als je zegt 'Ik had beter van jullie verwacht' of 'Er wordt van jullie verwacht dat jullie je best doen' blijven de persoonlijke gevoelens van de leraar buiten beschouwing en gaat de aandacht uit naar wat de leerlingen al doen niet hebben gedaan en niet naar de gevoelens van de leraar daarbij want daar gaat het uiteindelijk niet om.

48 Alles uitleggen

Kern: maak je verwachtingen duidelijk, begrijpelijk en vanzelfsprekend.

De leerlingen in een uitmuntend presterende klas begrijpen de dynamiek van persoonlijke en groepsaansprakelijkheid. Ze kennen de logica achter de regels en verwachtingen die bedoeld zijn om hen te helpen. Ze begrijpen dat het succes van de groep afhangt van ieders deelname. Ze zien de onderdelen

van het grotere verhaal omdat hun leraren bewust hun verwachtingen duidelijk, begrijpelijk en vanzelfsprekend maken. Ze herinneren hun leerlingen er voortdurend aan waarom ze doen wat ze doen en baseren hun uitleg op hun missie.

Om profijt te hebben van alles uitleggen moet je dat op een rustig moment doen en niet als er gedrag wordt vertoond dat gecorrigeerd moet worden.

49 Fouten maken hoort erbij

Kern: niet veel aandacht besteden aan goede en foute antwoorden. Het leerproces bestaat in essentie uit het maken van fouten, gecorrigeerd worden en instructie krijgen.

- Een verkeerd antwoord: niet vermanen en geen excuses zoeken ('Nee, daar hebben we het al over gehad.' 'O, dat geeft niet, dat was ook een heel lastige vraag.')
- Een goed antwoord: niet ophemelen en geen overdreven aandacht. Als het niet overduidelijk om een briljant antwoord gaat en je al te enthousiast reageert, denken je leerlingen misschien dat je verbaasd bent dat iemand het goed had.

Je hoeft niet bij elk antwoord te zeggen of ze goed of fout zijn. 'Probeer dat nog eens, wat is het eerste dat je hierbij moet doen? Houd de vaart erin.

Foute en goede antwoorden horen erbij en zijn normaal.

Hoofdstuk 8

TEMPO

Aanvullende technieken om vaart in je les te brengen

Tempo is de 'illusie van snelheid' Leerlingen moeten het idee krijgen dat er vaart in de les zit, zodat ze geconcentreerd blijven.

6 technieken waarmee je in de klas de illusie van snelheid kan beïnvloeden

1. **tempowisselingen**; ledere tien, vijftien minuten bij één en hetzelfde onderwerp een andere activiteit of invalshoek kiezen. Na een minuut of 10 neemt de concentratie af, door iets nieuws te introduceren win je opnieuw hun aandacht.
2. **scherp afbakenen**. Het begin en einde van een activiteit duidelijk markeren (noemen hoeveel tijd ze voor een bepaalde activiteit krijgen)
3. **iedereen doet mee**. Snel van leerling naar leerling over te schakelen. Komt goed van pas als je door de aard van de lesstof niet terugkan vallen op tempowisselingen. Je geeft steeds snel een ander kind de beurt. m.b.v. 'iedereen doet mee' kun je je leerlingen aanleren om korte, heldere antwoorden te geven. Gebruik een handjevol vaste kreten (even stoppen, time-out, momentje, halt) om een leerling indien nodig te onderbreken, herhaal dan kort de oorspronkelijke vraag en geef een andere leerling de beurt. Desgewenst kun je de leerlingen er aansluitend nog eens aan herinneren dat ze goed moeten luisteren naar de vraag en dan in maximaal twee zinnen moeten antwoorden. Je moet leren omgaan met vragen, verzoeken en opmerkingen die niet direct te maken hebben met het onderwerp van dat moment. Gebruik indien nodig varianten op 'geen discussies' en vingers meer' o.i.d.
4. **elke minuut telt**: ieder moment kan een lesmoment zijn. Beloon je leerlingen voor hun inzet met een dynamische revisie van de lesstof of een korte, uitdagende opdracht. Houd een aantal korte lesactiviteiten achter de hand waar je op terug kunt vallen als je een paar minuten moet vullen.
5. **vooruitkijken** 'Dadelijk voeren we dit een stapje op, dan wordt het echt lastig. Let dus nu goed op, al lijkt het je allemaal wat makkelijk/moeilijk' 'Aan het eind van de les kun je.....' 'We gaan nu iets leren waarmee je straks thuis of bij je vrienden de show kunt stelen' of schrijf op het dagprogramma 'verrassing'
6. **bij de tijd**: aftellen en onder het aftellen noemen welke leerlingen sneller klaar zitten. Zo introduceer je een competitief element. Of om het tempo op te voeren; 'Gisteren is ons dit in 10 tellen gelukt laten we eens kijken of we het ook in 6 kunnen.'

Hoofdstuk 9 KRITISCH DENKEN

Extra technieken voor het stellen van vragen

Het stellen van een reeks opbouwende vragen is in principe altijd gelijk, maar je kunt dergelijke reeksen voor ten minste vijf doeleinden gebruiken

1. **Om leerlingen te helpen vat te krijgen op een nieuw onderwerp:** een reeks vragen die je zult vragen voornamelijk tijdens de 'ik'-fase. Het gaat erom dat de kennis en beheersing van een vaardigheid of onderwerp door middel van de vragen stapsgewijs toenemen. Je brengt de mogelijke knelpunten in kaart, introduceert het basisidee en bouwt dat vervolgens geleidelijk uit.
2. **Om leerlingen ertoe aan te zetten een groter deel van het denkwerk zelf te verrichten:** Tijdens de 'wij'-fase of tijdens het begeleid oefenen. Met behulp van vragen die gericht zijn op zelfstandig denken raken de leerlingen beter thuis in een onderwerp waarmee ze eerder al hebben kennisgemaakt
3. **Om een fout te herstellen:** onderwerp opsplitsen in kleinere onderdelen en die met behulp van vragen inzichtelijker maken. Het einddoel is dan volledige beheersing van dat onderwerp
4. **Om leerlingen te helpen zichzelf te overtreffen**
5. **Om te controleren of alles begrepen is**

Vuistregels voor het effectief stellen van vragen:

- **Eén tegelijk:** één vraag tegelijk stellen
- **Oplopende moeilijkheidsgraad**
- **Letterlijk herhalen:** herhaal een lastige vraag letterlijk voordat een leerling die beantwoordt
- **Helder en bondig:** bij een fout antwoord ligt het probleem vaak niet bij het antwoord, maar bij de vraag. 5 manieren om je vragen met behulp van de helder en bondig-techniek duidelijk te formuleren;
  1. Begin met een vraagwoord: de leerlingen weten meteen dat het om een vraag gaat en kunnen ze al gaan nadenken over het antwoord.
  2. Gebruik niet meer dan één bijzin
  3. Schrijf belangrijke vragen van tevoren uit
  4. Stel echt vragen
  5. Ga ervan uit dat er een antwoord komt 'Wie kan me vertellen i.p.v. kan iemand me vertellen
- **Vragen op voorraad hebben:** Beslis niet over elk van de vijf vragen afzonderlijk, maar alleen over één reeks van vragen die uit voorspelbare onderdelen bestaat tijdens je voorbereiding. Uiteraard zijn die voorraadvragen niet voor elke situatie en alle stof geschikt.
- **Slagingspercentage:** Het aantal leerlingen dat je vragen goed beantwoordt. 100% is niet per se goed, tenzij je net een herhalingsles hebt gedaan. Het is slagingspercentage mag bij 100% beginnen, maar moet niet 100 % blijven. Door de vragen moeilijker te maken kom je erachter hoever de kennis van je leerlingen echt reikt en pak je de zaken grondiger aan.

Technieken voor effectievere vragen:

- **Een stapje terug**
- **Weet niet geldt niet**
- **Goed is goed en rekken**
- **Ratio**
- **Bliksembeurt**